

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marita Rintala

MEILLÄ VAAN LEIKITÄÄN -

Varhaiskasvattajan rooli 0–3-vuotiaan vapaassa leikissä

Sosiaali- ja terveysala
2024

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Marita Rintala
Opinnäytetyön nimi	Meillä vaan leikitään Varhaiskasvattajan rooli 0–3-vuotiaan vapaassa leikissä
Vuosi	2024
Kieli	suomi
Sivumäärä	37 + 1 liite
Ohjaaja	Susanna Weber

Tämä opinnäytetyö liittyy varhaiskasvatuksen sosionomin opintoihin. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa tutkimuskysymysten avulla, miten kasvattaja päiväkotiympäristössä osallistuu 0–3-vuotiaiden lasten vapaaseen leikkiin ja millainen näkemys kasvattajalla on 0–3-vuotiaan lapsen vapaasta leikistä.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen ja muodostuu sekä teoriasta että varhaiskasvattajille osoitetusta Webropol-kyselynä kerätystä aineistosta. Kyselyyn osallistuneet työskentelevät 0–3-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä varhaiskasvatuksen opettajina ja lastenhoitajina Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevassa kaupungissa. Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössä, ovat vapaa leikki, varhaiskasvatus, osallisuus ja vuorovaikutus.

Tutkimustulokset osoittavat, että vapaa leikki tukee lasten osallisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja siinä varhaiskasvattajilla on merkittävä rooli. Lapsi tarvitsee tuettua ja ohjattua leikkiä oppiakseen leikkimään vapaata leikkiä. Tutkimustulosten mukaan kasvattajan fyysinen läsnäolo lasten leikkiessä on tärkeää. Varhaiskasvattajien toiveena on, että vapaalle leikille löytyisi päiväkotiarjessa enemmän aikaa.

ABSTRACT

Author	Marita Rintala
Title	The Role of Early Childhood Educators in Free Play for 0–3-Year-Olds
Year	2024
Language	Finnish
Pages	37 +1 Appendices
Name of Supervisor	Susanna Weber

This bachelor's thesis is a part of the studies of the Bachelor of Social Services in Early Childhood Education. The purpose of this bachelor's thesis is to use research questions to map how the educator participates in the free play of 0–3-year-old children in the daycare environment and what kind of view the educator has of the free play of a 0–3-year-old child.

The bachelor's thesis is qualitative and consists of both theory and material collected with a Webropol survey for early childhood educators. The survey participants work in a daycare group for 0–3-year-old children as early childhood education teachers and childminders in a city in South Ostrobothnia. The key concepts in the bachelor's thesis are free play, early childhood education, participation, and interaction.

The research results show that free play supports the development of children's participation and interaction skills, and early childhood educators play a significant role in this. Children need supported and guided play to learn to play freely. According to the research results, the physical presence of the educator when children play is important. Early childhood educators hope that there will be more time for free play in daycare centres.

Keywords early childhood education, daycare centre, early childhood education teachers and childminders, participation, interaction, free play

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	8
3	VARHAISKASVATUS SUOMESSA	9
	3.1 Varhaiskasvattajat.....	10
	3.2 Varhaiskasvattajien henkilöstömäärään vaikuttavia tekijöitä.....	11
4	OSALLISUUS JA VUOROVAIKUTUS VARHAISKASVATUKSESSA	12
	4.1 Osallisuus yhteenkuuluvuuden lisääjänä	12
	4.2 Vuorovaikutuksen rakennusaineet	13
	4.3 Vapaa leikki osallisuutta ja vuorovaikutusta lisäävänä tekijänä.....	14
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄN KUVAUS, EMPIRIA JA PROSESSI.....	19
	5.1 Aineistonhankintamenetelmät	19
	5.2 Opinnäytetyön eettisyys	21
	5.3 Opinnäytetyön analyysimenetelmät	21
6	TUTKIMUSTULOKSET	23
	6.1 Varhaiskasvattajien näkemyksiä lasten vapaasta leikistä	23
	6.2 Varhaiskasvattajien osallistuminen 0–3-vuotiaiden vapaaseen leikkiin	24
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
8	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	38

LIITELUETTELO

LIITE 1. E-kysely

1 JOHDANTO

Leikki on lapsen työtä, on sanonta vuosien, ellei vuosikymmenten takaa. Leikeissä leikitään arjen tilanteita sekoitettuna mielikuvitukseen. Vuonna 2024 leikeistä löytyy varmasti samoja elementtejä kuin edellisten sukupolvien aikana, mutta tämän päivän lasten leikeissä näkyy digitaalinen maailma. Jo pienet lapset osaavat hiipaista puhelimen tai tabletin näyttöä saadakseen esille mieluista katsottavaa. Leikki on osa lapsen elämää ja lapsen kasvun myötä kehittyvät myös leikit. Unicefin Lapsen oikeuksien sopimuksessa, jonka ovat allekirjoittaneet 196 maata, sanotaan muun muassa, että lapsella on oikeus leikkiä hänen ikätasoistaan leikkiä (Unicef. Lapsen oikeudet, 31 art).

Varhaiskasvatus on osa monen lapsen arkipäivää ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on merkittävä rooli opettaa ja tukea lasta leikin kautta. Opinnäytetyöni avulla kartoitetaan varhaiskasvattajien näkökulmia 0–3-vuotiaiden vapaasta leikistä päiväkotiympäristössä. Opinnäytetyössä pyritään selvittämään varhaiskasvattajien näkökulmaa vapaan leikin merkityksestä sekä heidän osallistumistaan vapaaseen leikkiin. Aihevalintaani olen päätenyt osin työelämätaholta saamani vinkin sekä oman kiinnostukseni vuoksi. Olen rajannut opinnäytetyöni aivan pienimpien, 0–3-vuotiaiden päiväkotilasten ikäkauteen, sillä tuo aikakausi on leikkiin tutustumisen ja leikkitaitojen opettelemisen aikaa ja moni lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen taipaleensa tässä ikävaiheessa.

Lapsi luottaa häntä hoivaavaan aikuiseen ja varhaiskasvattaja on tässä isossa, luottamuksellisessa tehtävässä hoivaten ja ohjaten lasta. Hän toimii lapsen vanhempien tukena ja luottamuksen luojana kodin ja päiväkodin välillä. Leikki ja vapaa leikki on tärkeä osa lapsen arkea, joten varhaiskasvattajan kertoessa lasta hakemaan tuleville vanhemmille, että” olemme tänään leikkineet” tarkoittaa se, että lapsi on saanut opetella kaveritaitoja, yhteisleikkiä, vuorovaikutusta ja itsensä ilmaisua leikin kautta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2022 kirjoitetaan, että yhteistyö sekä henkilöstön kesken että huoltajien ja lähiympäristön kanssa

ovat osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria (Opetushallitus 2022, s. 31). Varhaiskasvattajalta vaaditaan taitoa pujahtaa leikkijän rooliin osaksi lasten mielikuvitusmaailmaa. Tällöin korostuu varhaiskasvattajan tilannetaju, heittäytymiskyky sekä taito ohjata leikin kulkua, jos esimerkiksi leikki ajautuu väärään suuntaan, liian riehakkaaksi tai väkivaltaiseksi.

Opinnäytetyössäni korostuu vapaan leikin merkitys lapsen elämässä vuorovaikutustaitojen kehittämisessä ja arjen taitojen opettelussa varhaiskasvattajan tukeamana. Opinnäytetyötä tehdessäni tutustun aikaisempiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin sekä teorian tietoihin. Empiirisenä aineistona opinnäytetyössäni on e-kyseelyn avulla kerättyä arvokasta tietoa eteläpohjalaisessa kaupungissa toimivien päiväkotien lastenhoitajien ja varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksistä vapaasta leikistä.

2 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa varhaiskasvatuksen ammattikasvattajien näkemyksiä 0–3-vuotiaiden lasten vapaan leikin merkityksestä. Työn tarkoituksena on osoittaa, millaisia merkityksiä varhaiskasvattajat antavat 0–3-vuotiaiden lasten vapaan leikin tukemiseen. Ensikokemukset päiväkotiryhmässä antavat lapselle perustan laadukkaalle varhaiskasvatukselle, jossa varhaiskasvattajan antama turva ja hoiva on merkityksellistä. Tuona aikakautena moni lapsi kokee ensikokemukset varhaiskasvatuksessa, ja vanhemmat ovat uuden tilanteen edessä tuodesaan lasta päivähoittoon.

Opinnäytetyöni vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Millaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on 0–3-vuotiaiden lasten vapaasta leikistä?
- 2) Miten varhaiskasvatuksen ammattilainen osallistuu 0–3-vuotiaiden lasten vapaaseen leikkiin?

Opinnäytetyö toteutettiin eteläpohjalaisessa kaupungissa. Opinnäytetyön empirinen aineisto rajattiin koskemaan kohdekaupungin varhaiskasvatuksessa 0–3-vuotiaiden ryhmissä työskenteleviä varhaiskasvattajia, ja tässä opinnäytetyössä kohderyhmä rajattiin koskemaan varhaiskasvatuksen opettajia ja lastenhoitajia. Aineisto kerättiin Webropol-kyselynä suljetuin kysymyksin. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastasi 16 varhaiskasvattajaa, joista puolet (N8) oli varhaiskasvatuksen opettajia ja puolet (N8) varhaiskasvatuksen lastenhoitajia.

3 VARHAISKASVATUS SUOMESSA

Suomessa varhaiskasvatusta säätelee varhaiskasvatustalaki, jonka mukaan varhaiskasvatus on lasta koskeva suunnitelmallisuuteen ja kasvatukseen sekä pedagogiikkaan perustuva kokonaisuus käsittäen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen (Varhaiskasvatustalaki. L 13.7.2018/540 1:1–2 §). Varhaiskasvatus koskee 0–6-vuotiaita lapsia (Opetushallitus 2023. Varhaiskasvatuksen perusteet). Opetus- ja kulttuuriministeriö suunnittelee, ohjaa ja seuraa varhaiskasvatusta yleisellä tasolla. Kunnan tehtävä on huolehtia varhaiskasvatuksen saatavuudesta lapsille perheiden tarpeiden mukaisesti (Opetus- ja kulttuuriministeriö). Ensisijaista varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja toteuttaessa on lapsen etu (L13.7.2018/540 1:4 §).

Varhaiskasvatustalakiin perustuen ja varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi on opetushallitus laatinut valtakunnallisen määräyksen, jonka mukaan kunnat toteuttavat paikallista varhaiskasvatusta sekä laativat kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat (Opetushallitus 2023, s. 9). Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle lapselle varhaiskasvatuksessa. Siinä korostuu lapsen etu ja hänen tarpeensa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan asiat, joista lapsi on kiinnostunut ja jotka ovat lapsen vahvuuksia ikä ja taidot huomioiden. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteita, jotka tukevat lapsen kehitystä, asioiden oppimista ja hyvinvointia. Mikäli lapsesta on aikaisemmin tehty varhaiskasvatussuunnitelma, sisältyy uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan aiempien tavoitteiden toteutuminen. Myös lapsen tukitoimenpiteet, lääkehoidon suunnitelmat ja mitä yhdessä huoltajien kanssa on sovittu, kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan (Opetushallitus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 13).

Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkotitoimintana päiväkodeissa, perhepäivähoitona perhepäiväkodeissa ja varhaiskasvatustoimintana, jota toteutetaan toimintaan sopivissa avoimissa paikoissa (L 13.7.2018/540 1:1 §). Päiväkoti on Kieli- ja koulutoimiston määritelmän mukaan alle kouluikäisille tarkoitettu päivähoitopaikka,

joka on joko kunnallinen tai yksityinen (Kielitoimiston sanakirja 2023). Varhaiskasvatuksen toimintapaikoista päiväkodeissa hoidetaan lapsia eniten verrattuna muihin toimintamuotoihin. Päiväkodeissa on pedagogisesti muodostettuja ryhmiä esimerkiksi eri ikäisille ja sisaruksille. Ryhmäkoot ovat määriteltäviä ja varhaiskasvatusta toteuttaa säädetyn kelpoisuuden omaava moniammatillinen henkilöstö (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 18).

3.1 Varhaiskasvattajat

Opinnäytetyössäni käytän päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajasta tai lastenhoitajasta termiä varhaiskasvattaja. Kun tarkastellaan varhaiskasvattajien pätevyysvaatimuksia varhaiskasvatustieteen mukaan, varhaiskasvatuksen opettajalla tulee olla kasvatustieteen kandidaatin tutkinto ja siihen liittyvät varhaiskasvatuksen ammatilliset opinnot (L 13.7.2018/540 6:26 §). Varhaiskasvatuksen sosionomilla puolestaan on oltava vähintään ammattikorkeakoulupohjainen sosionomin tutkinto, joka on täydennetty 60 opintopisteen varhaiskasvatuksen opintojen kokonaisuudella (L 13.7.2018/540 6:27 §). Varhaiskasvatuksen lastenhoitajalla on oltava perustutkinto sosiaali- ja terveystieteiden alalta tai esimerkiksi kasvatus- ja sosiaalialan ohjaajan tutkinto, jota on täydennetty kasvatusta, hoitoa ja opetusta koskevilla tutkinnon osilla (L 13.7.2018/540 6:28 §).

Varhaiskasvattajien työn sisällössä on jonkin verran eroavaisuuksia, ja pääosin työtä tehdään tiimityönä. OAJ:n mukaan varhaiskasvattajan opettajan työtehtävinä on tukea lapsen osaamista, kasvua ja oppimista. Varhaiskasvatuksen opettaja laatii ja toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman lapselle ryhmässään. Ryhmänsä kasvatuksen ja opetuksen lisäksi kantaa hän päävastuun varhaiskasvatuksen opettajana toiminnan suunnittelusta ja arvioinnista sekä toteutuksesta (OAJ 2023).

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutettujen järjestö Talentian laatimassa luonnoksessa varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä todetaan keskeisiksi työtehtäviksi lapsiryhmän kasvatus- ja opetustehtävät. Varhaiskasvatuksen sosionomi suunnittelee, kehittää, arvioi ja dokumentoi pedagogista ja yhteisöllistä toimintaa.

Varhaiskasvatuksen sosionomi tukee ja vahvistaa lapsen vuorovaikutusta ja osallisuutta ja toimii työssään siten, että pyrkii toiminnallaan ehkäisemään lasten syrjäytymistä ja kiusaamista. Hän tunnistaa sellaisia lapsen tuen tarpeita ja toimia, joiden avulla lapsen hyvinvointia voidaan kohentaa. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan sisältyy lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi. Hän osallistuu tarvittaessa moniammatillisiin tiimeihin. Hänen työnkuvaansa voi sisältyä myös perheiden ohjaus sote-palvelujen piiriin. Talentian mukaan muun muassa perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja vanhemmuuden tukeminen ovat varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväalueita (Talentia 2024).

Varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtäviä Varhaiskasvatuksen ammattilaisen oppaan mukaan ovat ensisijaisesti lapsen iänmukainen hoito ja kasvatustarpeiden huomioiden. Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja osallistuu lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Lapsen hoiva ja perushoito, leikkimisen ja askartelun ohjaus, ulkoilussa mukana oleminen ja ohjaus, lasten pukeutumisessa ja ruokailussa avustaminen sekä vanhempien kanssa käytävät dialogiset keskustelut sisältyvät hänen työtehtäviinsä. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajan työnkuvaan sisältyy myös lääkehoidon toteutus (JHL 2022, s. 11).

3.2 Varhaiskasvattajien henkilöstömäärään vaikuttavia tekijöitä

Varhaiskasvattajien henkilöstömäärää päiväkodissa säätelee varhaiskasvatuslaki, jonka mukaan kunnan, kuntayhtymän tai yksityisellä sektorilla toimivan päiväkodin henkilöstön on muodostuttava riittävästä määrästä pätevää henkilökuntaa (L 13.7.2018/540 6:25 §). Henkilöstömäärään vaikuttavat ryhmän lasten ikä, hoitoaika ja tuen tarpeet. Mitoitus lasketaan lapsista, joiden hoitoaika on yli viisi tuntia. Tuolloin 0–3-vuotiaiden ryhmässä yhdelle aikuiselle voi olla mitoitettuna neljä alle 3-vuotiasta lasta. Mitoitukseen kuuluvat varhaiskasvatuksen sosionomit, varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat. Sen sijaan esimerkiksi avustajia ei lasketa mitoitukseen, paitsi mikäli ryhmässä on erityistä tukea tarvitseva lapsi. Tuolloin avustajat huomioidaan työntekijämäärässä tai ryhmän koossa (Talentia 2022, s. 7).

4 OSALLISUUS JA VUOROVAIKUTUS VARHAISKASVATUKSESSA

Erityisesti aloittaessaan varhaiskasvatuksen tulee lapsen elämään uusia lapsia ja aikuisia, joiden kanssa hän viettää ison osan arkipäiväänsä. Lapsen osallisuus toteutuu, kun häntä huomioidaan, häntä kannustetaan ja hänet nähdään ja kuullaan omana ainutlaatuisena yksilönä omine mielipiteineen. Lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus on oleellinen tekijä lapsen osallisuuden lisäämisessä. (Järvinen & Mikkola 2015, s. 17).

4.1 Osallisuus yhteenkuuluvuuden lisääjänä

Osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin toteutuvat siten, että lapsi on vuorovaikutteisena toimijana osana ryhmää. On tärkeää, että lapsi voi ilmaista itseään. Tämä vaatii varhaiskasvattajilta taitoa tukea ja ohjata lasta niin, että lasta ymmärretään (Opetushallitus. Lasten osallisuus 2024). Lapsen osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen vaikuttaa varhaiskasvatuksen inklusiivinen toimintakulttuuri, jossa jokaiselle lapselle taataan mahdollisuus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen hänen omista lähtökohdistaan käsin ja esimerkiksi tuen tarpeet huomioiden. (Opetushallitus. Inklusio varhaiskasvatuksessa 2024).

Kokenut varhaiskasvattaja pystyy saamaan lapsen taidot esiin ja hän voi mahdollistaa lapselle monipuolisia kokemuksia. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2022, s. 47). Vahvistamalla lapsen itsetuntoa, lisäämällä mielekkyyttä ja elämänhallintaa ja pyrkimällä ehkäisemään lapsen syrjäytymistä voidaan tukea lapsen osallisuutta. (Järvinen & Mikkola 2015, s. 14). Rakennusaineina lapsen osallisuuden tukemisessa on ajatella lasta kuin hän olisi yhteistyökumppani, jonka kanssa yhteistyössä rakennetaan päivän kulkua. Osallisuus rakentuu lasten tarpeista käsin, joka vaatii opettajalta aitoa läsnäoloa ja havainnointitaitoa. Osallisuutta voidaan tukea mm. toimintojen ja oppimisympäristön muokkaamisella. Kasvattajan on osattava ”napata” lasten ideoita jatkokäsittelyyn lasten ilmaiseman mielenkiinnon pohjalta ja yhdessä lasten kanssa mietittävä, mitä aiheeseen liittyvää voitaisiin

tehdä. (Ranta 2021, s. 121–122). Lapsi voi ilmaista kiinnostusta paloautoihin, joista yhteisen pohdinnan jälkeen muodostuu paloautoleikki.

Varhaiskasvattajat voivat lisätä lapsen osallisuutta vahvistamalla leikkipedagogiikkaa (Järvinen & Mikkola 2015, s. 18). Kun tarkastellaan leikin ja opetuksen suhdetta varhaiskasvatuksessa, voidaan todeta, että leikki lisää lapsen luovuutta, mielikuvitusta, kiinnostusta ympäröivään maailmaan ja toimii hyvin yhtenä varhaiskasvatuksen pedagogisena tavoitteena (Jantunen, Suutarla & Heino 2019, s. 64). Lapsuuden pedagogisuus saattaa painottua isolta osin ohjattuun, kasvattajavetoiseen struktuuriin. Lasten välinen leikki kohottaa luovuutta sekä toimii tunne-elämän taitojen ja itsetunnon rakennusaineina. Se auttaa myös muodostamaan sosiaalisia suhteita (Vehkalahti & Urho 2013, s. 83).

4.2 Vuorovaikutuksen rakennusaineet

Jokaisella on oikeus tulla ymmärretyksi vuorovaikutuksessaan. Vuorovaikutus määritellään Tieteen termipankin TEPA:n mukaan kahden tai useamman henkilön väliseksi sanalliseksi tai sanattomaksi vuorovaikutukseksi, jonka avulla henkilöt muodostavat ymmärrettävää kanssakäymistä toistensa kanssa. Vuorovaikutuksen avulla voidaan pyrkiä kohti yhteistä tavoitetta (TEPA-termipankki).

Varhaiskasvatuksessa vuorovaikutukseen vaikuttavia tekijöitä ovat ryhmässä valitseva ilmapiiri ja tapa, joiden avulla tuetaan ryhmän jäsenten keskinäisiä suhteita (Jantunen, ym. s. 68). Räsänen (2016) pro gradu -tutkimuksessa on tutkittu lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta vapaan leikin kontekstissa. Räsänen toteaa, että vapaassa leikissä aikuinen eniten hakeutuu lapsen luo kysyäkseen leikin sisällöstä ja edistääkseen leikin kulkua. Lapset ottavat kontaktia aikuiseen kertomalla mitä leikissä tapahtuu ja kutsuvat aikuista osalliseksi leikkiin. Aikuisen on tärkeätä kiinnittää huomiota toimintatapaansa sekä vuorovaikutustapaan, jolla kommunikoi lasten kanssa (Räsänen 2016, s. 77–79). Aikuisen ja lapsen väliseen hyvään vuorovaikutussuhteeseen kuuluvat leikillisuus, hauskuus, mahdollistaminen ja palkitsevuus sekä lapsen yksilöllisyyden kunnioitus. Mikäli lapsi tarvitsee tukea hyvän

vuorovaikutuksen mahdollistamiseksi, on hänelle järjestettävä tukitoimenpiteitä. Aikuinen huomioi vuorovaikutuksessaan lapsen kulttuuriset taustatekijät, kiinnostuksen kohteet ja lapsen kokemat asiat. Lapsen kannustaminen, lapsen saavutuksista iloitseminen sekä vastoinikäymiset ja niistä ylitse pääseminen ovat elämään kuuluvia asioita tukien lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. (Aistear: The Early Childhood Curriculum Framework. How can I have good interactions with children? 2/26). Lapsen vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen rakennusaineina toimii myös omaehtoinen leikki (Hujala & Turja 2020, s. 71). Lasten leikki mahdollistaa kasvattajalle tilanteen, jossa hän voi havainnoida lapsen kehitystä ja lapsen vuorovaikutustaitoja (Hintikka 2004, s. 36).

4.3 Vapaa leikki osallisuutta ja vuorovaikutusta lisäävänä tekijänä

Vuorovaikutustaitoja lapsi hioo omaehtoisessa eli vapaassa leikissä ryhmän jäsenenä. Hän leikkii luomalla tavoitteita ja suunnittelemalla leikin kulkua ja ottaa haluamansa kaverit mukaan leikkiin. Leikin alku ja loppu tapahtuu leikkijöiden ehtoilla (Hujala & Turja 2020, s. 71). Omaehtoinen leikki tukee lasten vastavuoroisuutta, sosiaalisia taitoja, yhteistyökykyä ja lisää luovuutta. (Janatuinen, 2015, s. 43–48).

Varhaiskasvatustaipaleensa alkuvaiheessa lapset n. 10 kuukauden iästä alkaen tutustuvat leluihin aistiensa kautta. Vähänen (2004) toteaa, että vauvaikäiset lapset tutkivat leluja maistelemalla ja noin 2-vuotiaat lapset tavoittelevat esineiden tarkoitusta mallintamalla aikuisia (Vähänen 2004, s. 42). Kun on kyse aivan pienimmistä leikkijöistä, vaaditaan kasvattajalta herkkyyttä huomioida leikin kulkua, sillä lasten sanallinen ilmaisu on vasta kehittymässä. Kasvattajan osuus pienempien lasten leikeissä on olla laittamassa leikkiä alkuun, osallistua leikkiin ja tukea aikuisen ja lasten välistä vuorovaikutusta. (Helenius & Lummelahti 2013, s. 56). Päiväkodin toimintakauden alkaessa olisi toiminnassa noin kuukauden ajan keskityttävä leikkiin, mikä auttaisi paremmin lapsia tutustumaan toisiinsa. Samalla kasvattajat voisivat todentaa lasten mielenkiinnon kohteita, joita voitaisiin huomioida toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (Wiman 2014).

Pienet leikkijät toistavat useasti samoja leikkejä oppien niistä, mutta eivät vielä osaa isompien leikkejä, joihin he saattavat mennä häiriötekijöiksi. He eivät vielä ymmärrä leikin kulkua samalla tavalla kuin isommat lapset, joilla mielikuvitus ja abstrakti ajattelu ovat jo kehittyneet (Jantunen, ym. 2019, s. 199). Pienet lapset jaksavat tässä vaiheessa kasvukauttaan keskittyä lyhytaikaisesti kasvattajavetoisiin toimintatuokioihin ja kasvattajan on ohjaustilanteiden toteutuksessa huomioitava vuorovaikutuksellisuus lasten kanssa. (Hujala & Turja 2020, s. 71). Kun lapsen abstraktinen ajattelu kehittyy, onnistuu leikki myös ilman konkreettisia esineitä (Jantunen ym. 2019, s. 106). Lapsen saavuttaessa noin kolmen vuoden iän, leikkiin tulee mukaan uusia aineksia. Tällöin hän alkaa innokkaana kokeilemaan leikin kautta asioita, jotka aidossa maailmassa eivät ole hänelle mahdollisia (Jantunen, ym. 2019, s. 69).

Hiljainen ja arka lapsi ottaa leikkiessään pelottoman ja rohkean roolin, joka suojaa häntä yhteisleikissä (Jantunen ym. 2019, s.106). Leikissä lapsi tavoittelee sitä, millaisena asiat tapahtuvat aikuisten maailmassa (Hintikka 2004, 16). Leikkijän roolit ovat leikkijän identiteetin rakennusaineita ja leikissä voi läpikäydä myös surun ja epäonnistumisen kokemuksia (Hintikka 2004, s. 25). Vapaa leikki sujuu lapsen ehdoilla, hänen leikkimaailmassansa ja hänen kokemiensa tunteiden kautta. Tunteet ja tapahtumat, joita lapsen elämässä tapahtuu, tulevat mukaan omaehtoiseen leikkiin (Heino 2019, s. 239–240); (Vähänen 2004, s. 41).

Leikkiessään lapsi oppii keskittymään leikkiin ja hän huomaa, että leikeissä on sääntöjä, joissa oman päätöksenteon sijaan on huomioitava kavereiden mielipiteet. (Vähänen 2004, s. 46–52). Leikissä lapsi harjoittelee vuorovaikutusta kavereiden kanssa ja oma ajatus leikin kulusta ei välttämättä aina toteudu, vaan toisinaan on vietävä leikkiä eteenpäin kaverin ehdottamalla tavalla. Näin lapsi oppii elämässä tarvittavia neuvottelutaitoja (Jantunen ym. 2019, s. 105). Kavereiden kanssa leikkiminen luo pohjaa tuleville ihmissuhteille koulumaailmassa ja elämässä yleensäkin (Jantunen, ym. 2019, s. 25).

Pienten lasten leikkiessä voi syntyä riitatilanteita, esimerkiksi kiista samasta lelusta. Helenius ja Lummelahti korostavat kasvattajan ennakointia ristiriitatilanteiden syntyvaiheessa esimerkiksi uuden leikkialoitteen myötä, joka voi estää konfliktin syntymistä (Helenius & Lummelahti 2013, s. 79). Varhaiskasvattaja luo olosuhteet, jossa lasten leikki-ilmapiiiri on hyvä ja heidän leikkinsä sujuu turvallisesti. Tämä tukee hyvän yhteishengen muodostumista leikkijöiden välille. (Vehkalahti & Urho 2013, s. 83). Lapsen on helpompi keskittyä leikkiin, kun hän voi leikkiä muutamien kaverien kanssa. Pienryhmätoiminta on merkittävä tekijä leikkirauhan ja lapsen leikkiin keskittymisen tukena (Helenius & Lummelahti 2013, s. 79.)

Lasten mukaan pääsemistä omaehtoiseen leikkiin tukee sille varattu riittävä päivittäinen aika (Helenius & Lummelahti 2013, s. 95). Kun omaehtoiseen leikkiin varataan riittävästi aikaa, auttaa se lasta tutkimaan ja kokeilemaan mahdollisuuksiinsa leikissä mahdollistaen leikin vaihtamisen (Järvinen & Mikkola 2015, s. 48). Janatuinen (2015) erityispedagogiikan pro gradu -tutkimuksessa on selvitetty lastentarhanopettajien ja erityisopettajien kantaa omaehtoiseen leikkiin vaadittavista leikkitaidoista, kannustavista tekijöistä ja mm. millaisessa roolissa kasvattaja on omaehtoisissa leikissä. Kasvattajan roolissa vapaassa leikissä Janatuinen tutkimuksen mukaan korostuu se, että kasvattajan on löydettävä riittävästi aikaa vapaan leikin toteutumiseen ja tuettava lasta leikkiin sisälle pääsemisessä. Siihen miten kasvattaja onnistuu vapaan leikin toteutumisessa vaikuttavat muun muassa kyky tarttua hetkeen, ymmärtää vapaata leikkiä ja taito kohdata lapsi aidosti ilman olettamuksia (Janatuinen 2015, s. 43–48). Kun aikuinen seuraa vapaan leikin kulua, pääsee hän sitä kautta havainnoimaan mitä lapsen elämässä tapahtuu. Läsä oleva aikuinen heittää tuossa vaiheessa olettamuksensa leikin kulusta ”romukoppaan” ja mahdollistaa lapsen oman luovuuden toteutumisen. Lapsi huomaa, milloin aikuinen on aidosti hänestä kiinnostunut ja se kasvattaa sekä aikuisen että lapsen yhteistä ajatusmaailmaa (Heino 2019, s. 239–240). Lapsen on helpompi ottaa aikuiselta ohjeita ja pyyntöjä, kun aikuinen lähestyy häntä leikin kautta (Hintikka 2004, s. 23).

Kun lapsi leikkii, hän keskittyy omaan mielikuvitusmaailmaansa. Aikuiselta leikkiin mukaan pääseminen vaatii tilannetajua. Hän pääsee osaksi leikkiä, kun hän ottaa rohkeasti ratkaisevan askeleen, mikä vaatii häneltä taitoa (Hintikka 2004, s. 9.) Kasvattajan on uskaltauduttava astua mukaan leikin maailmaan ja käytettävä omaa mielikuvitustaan leikkiessään pienen lapsen kanssa (Jantunen, ym. 2019, s. 26). Lapset tarvitsevat taitoa oppia leikkimään yhdessä ja siinä he tarvitsevat aikuisen opastusta. Lapsen ohjatussa leikissä saama toimintamalli siirtyy taidoksi ja toteutettavaksi vapaassa leikissä (Vehkalahti & Urho 2013, s. 83.)

Toisinaan lapsen voi olla vaikea päästä mukaan leikkeihin ja tällöin hän tarvitsee kasvattajan tukea. Esimerkiksi lapsen hoitopäivän myöhäisempi alkuaika verrattuna muiden lasten hoitoaikojen alkuaikoihin voi aiheuttaa sen, että hänen on hankalampi päästä mukaan leikkeihin. Leikkeihin mukaan pääsemisen ja sosiaalisten suhteiden muodostamisen esteenä voivat olla esim. liian isot ryhmäkoot, tietty päiväjärjestys, tilojen toimimattomuus ja henkilöstön vaihtuvuus (Helenius & Lummelahti 2013, s. 55–56.) Kasvattaja auttaa leikkiin pääsemisessä myös, jos lapsen on hankala päästä mukaan leikkiin esimerkiksi kehityksensä tai kulttuuritaustansa vuoksi. (Helenius & Lummelahti 2013, s. 95).

Pienten lasten leikit kolmena ensimmäisenä vuotena ovat paljolti esineleikkejä eikä leikkiin keskittymistä ja kiinnostavuutta lisää lelujen epäjärjestys. Kasvattajan rooli lelujen järjestämisessä on tärkeä, sillä kasvattajan tuella jo pienetkin lapset oppivat toistojen kautta järjestämään tavaroita paikoilleen (Hujala & Turja 2020, s. 76; Hintikka 2004, s. 39; Helenius & Lummelahti 2013, s. 71.) Lapset voivat innostua lelujen paikoilleen laittamisesta, kun aikuinen puhuttelee toimintaa sanan sijoittaminen sijaan sanalla järjestäminen, koska sillä on positiivisempi kaiku (Nyman 2024). Kasvattajan tietoinen lelujen valinta ja niiden sijainti leikkutilassa herättää lapsen mielenkiinnon leikkiä kohtaan (Helenius & Lummelahti 2013, s. 81). Epämääräisesti hajan hajan asetetut tavarat voivat estää lapsen luovan leikin muodos-

tumista (Hujala & Turja 2020, s. 76). On tärkeää luoda leikkiympäristöjä, joka mahdollistaa monipuoliset leikit. Se, että houkutteleeko toimintaympäristö leikkimään vai ei, on kasvattajien vastuulla (Järvinen & Mikkola 2015, s. 48.)

Lapsi on herkkyydessään kuin vastaanottava antenni, joka huomioi miten aikuinen hänet kohtaa. Tästä Jantunen, Suutarla & Heino kertovat, että lapsi huomaa miten hänen ympäristössään olevat aikuiset puhuvat, elehtivät ja ilmehtivät. Kun lapsi tuntee, että hänet hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on, hän saa itsetunnon kohotusaineita ja uskaltautuu ilmaisemaan myös negatiivisia ja pettymyksiään turvallisesti. Tämä vaatii aikuiselta hyväksyntää ja sensitiivisyyttä. (Jantunen, ym. 2019, s. 90). Sensitiivisyydellä tarkoitetaan taitoa, jolla kasvattaja reagoi lapsen tunteiden ilmaisuun. Kasvattajan sensitiivisyys on aitoa positiivisten tunteiden ilmaisuun kasvattajan hymyillessä ja katsoessa lasta. Esimerkkinä on mainittu hetki aamupiirillä, jossa lapsi saa kasvattajalta huomiota esimerkiksi myönteisellä puhe- tavalla, kannustamisella tai kosketuksella (Kanninen & Sigfrieds 2012, s. 92).

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄN KUVAUS, EMPIRIA JA PROSESSI

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullinen tutkimus pyrkii kuvaamaan elämän realiteetteja ja tutkimuskohdetta hyvin laaja-alaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2018, s. 161). Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on aineiston hankkiminen luonnollisessa kontekstissa eli aineistoa kerätään heiltä, joilla on tutkittavasta kohteesta omakohtaista kokemusta ja tietoa. Tällöin tutkittavien mielialat nousevat tutkimusaineistosta ”kuuluville”. (Hirsjärvi, ym. 2018, s. 164.)

Laadullinen tutkimus on vuorovaikutteista, sillä teoria ja käytännön kokemusten kautta saatu tieto muodostavat vuoropuhelun, jolloin ne tukevat toisiaan ja voivat saada aikaan uudenlaisen teorian muodostumisen (Valli 2018, s. 77.) Tutkimuksen aikaansaannos on ymmärryksen ja vaikuttamisen vuoropuhelua. Laadullinen tutkimus on oivallinen tapa saada selville mitä asenteita ja mielipiteitä tutkittava ilmiö herättää. (Kananen 2015, s. 67–71.)

Laadullisessa tutkimuksessa painottuvat miksi-, miten- ja millainen -kysymykset. Laadullisen tutkimuksen vastausaineisto muodostuu monipuolisesti ja vivahteikkaasti. Tutkimusta tehdessä on tehtävä rajauksia, sillä muuten tutkimus voi muodostua liian laajaksi. Tutkimusvastaukset on kuitenkin koottava siten, että myös eriäville mielipiteille löytyy tilaa, jolloin tutkimustuloksesta ei muodostu liian pelkistettyä (Juhila 2021, a.)

5.1 Aineistonhankintamenetelmät

Opinnäytetyössä tutkitaan ammattikasvattajien näkemyksiä varhaiskasvatuksessa olevien 0–3-vuotiaiden vapaasta leikistä ja sen merkityksestä. Sähköinen kysely osoitettiin 0–3-vuotiaiden ryhmässä työskenteleville varhaiskasvatuksen opettajille sekä lastenhoitajille opinnäytetyön kohdekaupungissa.

Sähköisten kyselyjen laadinnassa on mietittävä kohderyhmää ja muotoiltava kysely heille sopivaksi. Sähköinen kysely on nopea ja taloudellinen sekä ajanhallintaa puoltava tapa saada tutkimusvastauksia. Verkkokyselyn etuna sen, että kyselyt

voidaan osoittaa suoraan tutkimuksen kohderyhmälle ja vastaukset osoitetaan kyselyn laatijan sähköpostiosoitteeseen. Verkkokyselyn etuja ovat vastausten ryhmittely tutkijan haluamalla tavalla taustamuuttujat huomioiden. Tutkimusvastauksissa säilytetään tutkittavan anonymiteetti. Verkkokyselyn etuja on se, että haastattelusta jää pois auki kirjoittaminen, jolloin aineiston syöttö ja vastaukset muodostuvat vastaajan omin sanoin. (Valli 2018, s. 117–119.)

Lupa opinnäytetyön suorittamiseksi on saatu eteläpohjalaisen kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä. E-kyselyn kysymykset on laadittu siten, että ne muodostavat johdonmukaisesti etenevän haastattelurungon. E-kyselyssä on käytetty avoimia kysymyksiä, jolloin vastaajalla on ollut riittävästi tilaa muotoilla vastauksensa ja se on mahdollistanut monipuolisen ja laajan aineiston.

Tutkija voi tutkia tutkimusaiheeseen liittyviä ilmiöitä verkkosivujen ja muun mahdollisen aineiston keruulla ja hänen on mietittävä tarkkaan haastattelun sisältö, jonka on vastattava käsiteltävää tutkimusaluetta (Kananen 2015, s. 81; 154). Tutkimuskysymysten huolellinen laadinta muodostaa ikään kuin tutkimuksen kivijalan (Valli 2018, s. 93).

Kyselyn kohderyhmän valintaan on vaikuttanut käytännön kokemus tutkittavasta aiheesta. E-kyselyn liitteessä annettiin kohderyhmälle informaatiota siitä, että tekijä toimii opiskelijana ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatuksen sosionomin koulutusohjelmassa ja opinnäytetyön suorittaminen on osa opintoja sekä tämän kohderyhmän valikoitumisesta e-kyselyyn osallistujiksi. E-kysely on ollut avoinna kaksi viikkoa sijoittuen viikoille 7–8. Esihenkilötaho on välittänyt e-kyselyn saatekirjeineen kohderyhmälle. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan e-kyselyn vastaanottajalla on oikeus olla myös vastaamatta kyselyyn (Hirsjärvi, ym. 2018, s. 25).

Haastattelun kautta on saatu arvokasta, empiiristä tietoa tukemaan opinnäytetyön kirjallista materiaalia. Haastateltava voi vastausten kautta ilmaista mielipiteensä sekä kertoa tutkittavasta kohteesta omin sanoin. Haastatteluvastauksien

kautta haastateltava voi kokea pystyvänsä vaikuttamaan tutkimuskohteena oleviin asioihin esimerkiksi organisaatio- tai yksilötasolla. (Valli 2018, s. 31–32.)

5.2 Opinnäytetyön eettisyys

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisten ohjeiden mukaan opinnäytetyön tekijän on omattava hyvän tieteellisen käytännön tavat tehdessään opinnäytetyötä. Siihen sisältyy vastuu tieteellisestä käytännöstä ja yleiset periaatteet ihmisten käyttäytymiseen kohdistuvassa tutkimuksessa. Opinnäytetyötä on tehtävä niin, että se on hyvään etiikkaan perustuva lähtökohdiltaan, arvioituna sekä eettisesti tarpeellisena. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020, s. 4–5).

Opinnäytetyön toteutuksessa ja tutkimustuloksissa huomioidaan vastaajien anonymiteetti siten, että sen perusteella ei voida yksilöidä vastaajia, lapsia tai työpaikkaa. Opinnäytetyön kohdekaupunkia ei mainita opinnäytetyössä. Opinnäytetyön kyselyn vastaajia sekä heihin jollain tavoin yhdistettäviä asioita tulee muotoilla siten, että tutkittavien anonymiteetti säilyy. (Kuula-Luumi 2018.)

Tutkimustekstin on perustuttava rehellisyyteen suunnitellessa, arvioidessa ja toteutettaessa tieteellistä toimintaa. Tutkimuksen raportointi ja viestintä on avointa, oikeudenmukaista ja puolueetonta. Toisen henkilön tekemään tutkimukseen viitattaessa on mainittava tekijä ja hänen tutkimuksensa nimi ja käytettävä arvostaen ja kunnioittaen sekä vääristelemättä ja plagioimatta hänen tutkimustietoaan opinnäytetyön aineistona (Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2013, s. 6).

5.3 Opinnäytetyön analyysimenetelmät

Opinnäytetyöni analyysi toteutettiin aineistolähtöisesti eli induktiivisesti. Aineistolähtöinen aineisto muodostuu kokemuseräisen eli empiirisen aineiston perusteella, jota ryhdytään vertaamaan aiempiin tutkimuksiin ja teorioihin (Juhila 2021,

b). Tutkimuksen reliabiliuden eli toistettavuuden tueksi tutkimuksessa on teoriaa ja siinä viitataan useampaan läheisesti samasta aiheesta tehtyyn tutkimukseen, jolloin tutkija voi verrata omaa tutkimustulostaan esimerkiksi toisen tutkijan saamaan samanlaiseen tutkimukseen (Hirsjärvi ym. 2018, s. 231).

Analyysivaihe tuo esiin kootun materiaalin aineiston ja sitä kautta saadun tutkimusmateriaalin. Analyysin, tulkinnan ja johtopäätösten kautta ollaan tutkimuksen ytimessä. Rungas aineisto ja elämän mielenkiintoiset piirteet, voivat johtaa siihen, että analyysivaiheeseen on varattava aikaa. (Hirsjärvi ym. 2018, s. 221; 225.)

E-kyselystä analyysiksi valikoitui teemoittelu. Teemoittelun avulla voidaan aineistosta poimia kokonaisuuksia, joita esiintyy aineistossa useasti ja ne ovat aiheen kannalta keskeisiä. Sitaatit ovat osa aineistoa ja elävöittävät ja konkretisoivat kokemuksen kautta saatua konkretiaa. (Juhila 2021, c.) Opinnäytetyön e-kyselyn vastaukset ryhmiteltiin tutkimuskysymysten mukaan. Vastaajien anonymiteettia kunnioitettiin. E-kyselyn vastaukset hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset on jaettu opinnäytetyön tutkimuskysymysten mukaan. Ensimmäisessä kappaleessa nostetaan esiin, millainen käsitys varhaiskasvattajalla on vapaasta leikistä. Toisessa kappaleessa nostetaan esiin, miten varhaiskasvattaja osallistuu 0–3-vuotiaiden vapaaseen leikkiin.

6.1 Varhaiskasvattajien näkemyksiä lasten vapaasta leikistä

Varhaiskasvattajien näkemyksen mukaan ryhmän päivärytmi säätelee vapaan leikin toteutumista. Vapaan leikin toteutumiseen vaikuttavat myös hoitopäivän aloitamisajankohta eli mihin aikaan päivästä lapsi aloittaa hoidon. Vapaan leikin toteutumiseen ja leikkiin pääsemiseen vaikuttavat lisäksi se, että lapsen hoidon aloitus tapahtuu kesken kautta tai kauden loppupuolella. Luonnollisesti hoitotuntien määrä päivässä vaikuttaa siten, että pidempään hoidossa olevalla lapsella on leikkiaikaa enemmän kuin lyhyen aikaa hoidossa olevalla lapsella.

”Vapaa leikki toteutuu aina muulloin, kun ei ole ohjattua tekemistä, kuten ruokailua, nukkumaanmenoa, pukemista, pottailua, aamupiiriä, yhteistä leikkiä, laulua, tms.”

Pienimpien lasten vapaa leikki on lelujen tutkimista eri aistein leikkien vaihtuessa uusiin vähän väliä. Pienillä lapsilla lelujen maistelu kuuluu leikkiin ja tämän vuoksi lelujen on oltava turvallisia ja lasten saatavilla. Turvallisten lelujen lisäksi leikkiympäristön muokkaus leikkiin houkuttelevaksi tukee lasten leikkiä. 0–3-vuotiaiden lasten leikeissä toiminta vaihtuu nopeasti ja leikeissä mennään samalla kaavalla eli ensin otetaan lelu, kuljetetaan sitä, unohdetaan lelu ja haetaan uusi lelu. Eräs vastaaja totesikin, että pientä leikkijää ei oma lelu kauaa kiinnosta, sillä kaverilla on juuri se lelu, jolla leikkijä itse haluaa leikkiä, jolloin hän nappaa kaverilta lelun itselleen.

Mitä isompi lapsi on, sitä enemmän hän keksii leluille eri käyttötarkoituksia. Leikkijän taitojen kehittyessä leikin laajeneminen ja jatkuminen mahdollistuu myös toisessa ympäristössä ja eri kokoonpanolla. Toisen ikävuoden tienoilla lapset alkavat

leikkiä kotileikkiä, kauppaleikkiä, nukeilla, eläimillä tai pikkuautoilla. Myös rooli-vaatteisiin pukeutuminen alkaa kiinnostaa pientä leikkijää. Lapsen kehitystaso vapaassa leikissä näkyy lapsen mielikuvituksen taidoissa, sosiaalisissa taidoissa, leikin sisällössä ja hieno- ja karkeamotoriikassa. Yhteisleikkiä on näkyvissä lähempänä kolmatta ikävuotta, jolloin leikkiin otetaan toisinaan mukaan 1–2 kaveria.

Vapaassa leikissä lapsi voi valita itse leikkiryhmänsä kokoonpanon. Lapsella on mahdollisuus leikkiä vapaata leikkiä myös yksin niin halutessaan. Kavereiden kanssa leikkiessä onnistuvat leikit parhaiten pienryhmämuotoisesti. Lapsia ryhmitellään esimerkiksi pienten ja isojen lasten ryhmiin ja pienryhmätoiminta voi toteutua samanaikaisesti eri tiloissa, kuten ulkona ja sisällä.

0–3-vuotiaiden leikin todetaan olevan yksinleikkiä ja osin rinnakkaisleikkiä. Toimintatuokit ovat 0–3-vuotiaiden lasten ryhmässä lyhyitä ja vuorovaikutukseen perustuvia. Omaehtoinen leikki toteutuu tämän ikäisillä lapsilla hyvin, sillä pienten lasten ohjatut tuokit ovat lyhytkestoisia.

Omaehtoinen leikki on lapselle elämän vaiheitten ja arjen taitojen pohjustaja. Lapsen mielikuvitus kehittyy, mikä näkyy hänen leikkitaidoissaan. Omaehtoisessa leikissä lapsi keskustelee kaverin kanssa ja oppii sosiaalisia taitoja. Leikki koetaan myös oivalliseksi tilanteeksi tunnetaitojen harjoitteluun ja arjen asioiden läpikäymiseen.

6.2 Varhaiskasvattajien osallistuminen 0–3-vuotiaiden vapaaseen leikkiin

Varhaiskasvattajan on hyvä olla fyysisesti läsnä lattiatasossa lasten saatavilla, ”sy-litankausta” varten. Hän havainnoi lasten leikkiä ja tarvittaessa rikastuttaa sitä.

”Aikuinen on läsnä lasten leikeissä, rikastuttamassa ja tukemassa leikkiä sekä leikintaitoja. Aikuinen havainnoi lasten leikkejä koko ajan. Aikuinen on fyysisesti lattiatasolla.”

Varhaiskasvattaja huomioi, että leikkijän on turvallista olla leikkiympäristössä ja poistaa sieltä mahdolliset vaaratekijät. Varhaiskasvattaja huolehtii, että leluja on

esillä ja ne ovat lapsen kehitykseen nähden turvallisia ja pyrkii sillä tavalla suojaamaan lasta kolhuilta. Siihen, tarvitseeko lapsi tukea varhaiskasvattajalta vain leikin alkuun saattamiseksi tai mallintajaksi vai tarvitseeko hän varhaiskasvattajan tukea leikissään pidempiaikaisesti vaikuttavat lapsen leikki-aidot sekä hänen ikänsä. Varhaiskasvattaja huolehtii, että jokainen lapsi pääsee mukaan leikkiin esimerkiksi lapsen hoitoajan alkaessa myöhempänä ajankohtana.

”Leikin rikastuttaminen on myös kasvattajalle tärkeä tehtävä. Pienillä kun ei vielä mielikuvitus ole niin kehittynyt. Kaikkein pienimpien lasten leikki on paljolti vaeltelua ja paikkojen tutkiskelua, aikuisen rooli on tärkeä turvallisuudenkin kannalta.”

Varhaiskasvattaja auttaa ja opettaa lapsia löytämään toisensa leikkijöinä. Leikissä ilmenevissä konfliktitilanteissa aidosti läsnä oleva varhaiskasvattaja pystyy parhaiten läpikäymään oikea-aikaisesti selvittelijänä ja sovittelijana tilanteet leikkijöiden välillä. Hänen läsnäolonsa mahdollistaa lapsille leikkirauhan.

”Aikuisen läsnäolo on ehdoton. Konflikteja syntyy ja monia taitoja harjoitellaan leikissä. On tärkeää, että aikuinen on tilanteen tasalla ja tarttuu ongelmatilanteisiin heti ja ne käydään lasten kanssa läpi.”

Leikissä viihtymiseen vaikuttavat erityisesti leikkiympäristön houkuttelevuus, sen muuntelevuus sekä lasten mielenkiinnon huomiointi leikkiympäristöä luodessa. Leikkiin houkuttelevuutta lisää, kun tavarat ovat tietyillä, kuvilla merkityillä paikoillaan leikkutilassa. Tämä lisää leikin pitkäkestoisuutta ja on ryhmän kasvattajien vastuulla. Selkeästi sijoitetut tavarat houkuttelevat lasta leikkimään seuraavallakin kerralla. Pienten lasten kyseessä päävastuu tavaroiden paikoilleen asettamisesta on ryhmän kasvattajilla, mutta jo pieniäkin lapsia voi opettaa tavaroiden paikoilleen laittamiseen.

Varhaiskasvattajien vastauksissa nousee esiin työn sisällön, vapaan leikin ja aidon läsnäolon merkitys, jotka ovat pienellä lapsella on isossa osassa hänen elämänsä ja arkeaan.

”Aikuisen aito läsnäolo on tärkeintä! Vapaa leikkitilanne on arvokas oppimisen paikka. Siinä opitaan toimimaan yhdessä muiden kanssa ja ratkomaan erimielisyysä. Opitaan vuorottelua. Aikuisen paikka on leikin keskellä. Aikuiset eivät juttele omia asioitaan lasten päiden yli! Tartutaan lasten mielenkiinnon kohteisiin.”

”Joillain kasvattajilla on ikävä kyllä vähän heikko motivaatio vapaan leikin tukemiseen ja aitoon läsnäoloon leikissä.”

Aikuisen aito läsnäolo vapaassa leikissä auttaa kasvattajaa havainnoimaan lasta ja hän oppii tuntemaan lasta paremmin. Varhaiskasvattajan mukanaolo leikissä vähentää lasten välisiä ristiriitatilanteita sekä vahingoittamisia. Vapaa leikki merkitsee lapselle paljon ja sen toteutumiseen toivotaan enemmän aikaa ja mahdollisuuksia. Vapaassa leikissä lapsi saa arvokasta kokemusta.

”Vapaaseen leikkiin pitäisi pystyä antamaan enemmän mahdollisuutta ja aikaa. Vapaa leikki antaa kasvattajille mahdollisuuden havainnoida sekä päästä sisälle lapsen maailmaan ja tutustua lapseen paremmin. Kun pääsisi ajatuksesta ”me vain leikittiin”. Sillä leikissä on kaikki mitä lapsi tarvitsee, kunhan aikuinen on siinä aidosti läsnä ja tukena.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Leikki on osa lapsen arkea, niin varhaiskasvatuksessa kuin kotona, ja leikki tukee lapsen mielikuvituksen kehittymistä. Leikissä lapsi useasti käsittelee hänen arjessaan tapahtuvia asioita ja leikkiessään arempikin lapsi voi olla oman elämänsä ”supermies” tai ”prinsessa”, jolle kaikki on mahdollista. Opinnäytetyö on osa sosionomin varhaiskasvatuksen opintokokonaisuutta. Opinnäytetyön nimi on: Meillä vaan leikitään – varhaiskasvattajan rooli 0–3-vuotiaan vapaassa leikissä. Opinnäytetyössä tarkastellaan vapaata leikkiä varhaiskasvatuksen kontekstissa. Kohderyhmänä ovat 0–3-vuotiaiden lasten varhaiskasvattajat, joiden tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen polkuaan aloittavien lasten kasvatusta. Päiväkoti on valikoitunut tutkimusympäristöksi, sillä se on yhä useamman lapsen hoitopaikka.

Tutkimuskysymyksiä tässä opinnäytetyössä oli kaksi. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: millaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on 0–3-vuotiaiden lasten vapaasta leikistä? Toinen tutkimuskysymys oli: miten varhaiskasvatuksen ammattilainen osallistuu 0–3-vuotiaiden lasten vapaaseen leikkiin? On ollut kiinnostavaa kerätä aineistoa vapaasta leikistä ja leikin merkityksestä lapselle. Varhaiskasvattajien näkemykset ja teoriatieto nivoutuvat mielestäni hyvin yhteen.

Johdantokappaleessa todettiin vapaan leikin merkityksellisyys lapsen vuorovaikutustaitojen kehittäjänä sekä arjen taitojen opettelussa varhaiskasvattajan tuella. Opinnäytetyön teoreettinen ja empiirinen aineisto osoittavat, että vapaa leikki tukee lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Aineistossa arjen taitojen opettelu vapaassa leikissä esiintyi sekä teoriassa että empiriassa. Leikin lomassa lapsi kaipaa välillä syliin, niin sanotusti ”sylitankkaukseen” jatkaakseen tovin kuluttua takaisin leikkiinsä. Tästä Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL 2024) kirjoittaa, että lapsi leikin lomassa tulee vanhemman syliin tankkaamaan hellyyden ja turvan kokemusta, jonka jälkeen hän palaa takaisin leikkiin. Tämä vanhemmille osoitettu teksti koskee luonnollisesti myös varhaiskasvattajaa varhaiskasvatusympäristössä.

Opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että vapaan leikin leikkitaitoja oppiakseen lapsi tarvitsee sekä tuettua että ohjattua leikkiä. Tuetussa leikissä kasvattaja tukee aktiivisesti leikkiä osallistujana. Tuetun leikin aihe voi olla ennalta valittu ja pienryhmien kokoonpanot ennalta sovittuja. Varhaiskasvattajat pitivät pienryhmiä leikkitilanteita sujuvoittavina merkittävinä tekijöinä. Ohjatussa leikissä lapset oppivat asioita, joita he hyödyntävät vapaassa leikissä. Vapaata leikkiä leikkivä lapsi tarvitsee aikuista tarkkailemaan ja tarvittaessa rikastuttamaan sekä osallistumaan leikkiin, mutta lapsen leikin kulkua mukaillen. Lapsi pääsee vapaassa leikissä flow-tilaan, jolloin hän keskittyy vain siihen leikkihetkeen ja leikitapahtumaan, joka on kyseessä.

Toivetta tuetun ja vapaan leikin määrällisestä vertailusta esiintyi kolmessa vastauksessa. Vapaan leikin osuus varhaiskasvatuksessa on päivän aikana n. 40 % eli noin kolme tuntia. Ohjattua toimintaa ja ohjattua leikkiä on hoitopäivän aikana noin 10 %, tuetun leikin osuuden ollessa 6.5 % päivässä. (Wiman 2024.) Tuetussa leikissä leikki kulkee lapsen toiveiden ja toiminnan mukaan aikuisen ohjatussa lasta. Ohjattu leikki on aikuisen ohjaamaa, jossa lapsi seuraa aikuisen ohjeistusta ja toimii sen mukaan. (Nyman 2024).

Varhaiskasvattajilla on avainasema lapsen osallisuuden ja vuorovaikutuksen tukemisessa lasten päiväkotiarjessa. Varhaiskasvattajien pitää olla ajan tasalla lapsen kasvaessa ja havaita leikin laajentamismahdollisuudet lapsen kehittyessä. (Hujala & Turja 2020, s. 77.) Jokainen lapsi ainutlaatuisena yksilönä haluaa kokea osallisuutta ja ymmärrystä sekä tulla ymmärretyksi vuorovaikutuksessaan. Vapaa leikki tukee sekä osallisuutta että vuorovaikutusta molempien osa-aineksien toteutuksessa. Päiväkodin arjessa ei välttämättä päivän päättyessä tarvitse olla materiaalista tuotosta tehtynä, vaan varhaiskasvattajien on hyvä korostaa leikin merkitystä. Kun vanhemmille kerrotaan, mitä leikkiä lapsi on leikkinyt, onko hän toiminut leikkiessään yksin tai kaverien kanssa ja miten leikki on sujunut, saavat vanhemmat eväitä ja keskustelun aiheita lapsen kanssa myös kotiin.

Suomen Opetushallituksen laatimassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) sanotaan, että leikki kehittää lapsen hyvinvointia ja oppimista. Varhaiskasvattajan tehtävä on tukea lasta leikissä ja tarvittaessa ohjata leikin suuntaa. Leikit vievät lapset mukaan mielikuvituksen maailmaan, eri rooleihin ja paikkoihin, joissa luovuus, ilmaisu ja ideat mahdollistuvat. Yhteisössä, jossa kannustetaan lapsia leikkimään, aikuinen voi päästä mukaan lapsen leikkiin ja osaksi lapsen mielikuvitusmaailmaa. Lasten leikeissä muodostuu uusia kaverisuhteita, mikä lisää yhteenkuuluvuutta. Kun ympäristö on turvallinen, esimerkiksi leikeissä muodostuneet mahdolliset erimielisyydet voidaan ratkoa rakentavasti (Opetushallitus, 2022, s. 31).

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksissä korostettiin lapsen omaa kiinnostuneisuutta lelujen valikoimisessa leikkiin sekä leikkiympäristön houkuttelevuutta. Se, että leikkiympäristö on turvallinen ja lasta leikkiin houkutteleva, riippuu ryhmän aikuisista. Opinnäytetyön perusteella aivan pienetkin lapset oppivat järjestämään leikin jälkeen tavarat paikoilleen. Voimme hylätä varhaiskasvatuksessa leikin loputtua kokonaan sanan ”siivoaminen” ja keskittyä sen sijaan ”järjestämään” tavarat paikoilleen. Tavaroiden paikoilleen järjestämistä voidaan toteuttaa esim. leikin avulla yhdessä lasten kanssa. Järjestyksessä olevat tavarat auttavat lasta seuraavalla leikkikerralla pääsemään helpommin leikin imuun hänen tietäessään tavaroiden sijaintipaikat.

Mitä pienempi lapsi, sitä nopeatempoisempaa leikin ja lelujen vaihtuminen on. Pienet lapset saattavat myös mennä häiritsemään isompia lapsia heidän leikkeihinsä, sillä pienet vasta opettelevat leikkimään. Lapset oppivat isommilta lapsilta leikkiä, mutta lisäksi tarvitaan varhaiskasvattajan mallintamista. Lasten kasvaessa leikit muuttuvat yksinleikeistä rinnakkaisleikeiksi ja vähitellen yhteisleikeiksi. Lapsen kasvaessa lapsi alkaa myös keksiä tavaroille uusia merkityksiä mielikuvituksen kehittyessä.

Kysyttäessä varhaiskasvatuksen ammattilaisen osallistumisesta 0–3-vuotiaiden vapaaseen leikkiin nousee päällimmäisenä vastauksena varhaiskasvattajan fyysi-

sen läsnäolon merkitys pienen lapsen leikkiessä. ”Sylitankkauksien” tärkeyttä korostetaan vuorovaikutteisena ja turvallisuutta lisäävänä tekijänä pienen lapsen näkökulmasta tarkasteltuna. Toisaalta vastauksissa kerrottiin myös olevan kasvattajia, joiden vuorovaikutteisuus kohdistuu lasten sijasta toisiin asioihin.

Varhaiskasvattajan merkitys vuorovaikutuksen ja osallisuuden tukemisessa on merkittävä. Varhaiskasvattajien tehtävä on tukea jokaista lasta pääsemään mukaan leikkeihin. Useissa vastauksissa todettiin päivärytmin ja lapsen hoitoajankohdian vaikuttavan siihen, missä määrin lapsen on mahdollista toteuttaa vapaata leikkiä päivän aikana. Varhaiskasvattajat opastavat lapsia leikkimään yhdessä pyrki myksenään ristiriitatilanteiden ennakointi ja tarvittaessa sensitiivinen interventio.

Tarkasteltaessa tämän opinnäytetyön johtopäätöksiä Räsänen (2015) tekemän pro gradu -tutkimuksen tuloksiin löytyy yhteneväisyyksiä esimerkiksi kasvattajan roolin merkityksestä vapaassa leikissä. Molemmissa aineistossa puhutaan mm. kasvattajan leikkiin pääsemisestä. Myös Janatusen (2016) pro gradu -tutkimuksesta löytyy yhteneväisyyksiä tämän opinnäytetyön kanssa. Molemmissa korostuu kasvattajan aito läsnäolo vuorovaikutuksessa lapsen ja aikuisen välillä.

Sekä empiirinen että kirjallinen aineisto osoittaa, miten tärkeä osuus leikillä on varhaiskasvatuksessa. Sekä tuetulle että vapaalle leikille toivotaan lisää aikaa varhaiskasvatuksen arjessa. Vapaalla leikillä on merkittävä osuus kokemusten rakentajana. Vapaa leikki opettaa lapselle vuorovaikutuksellisuutta, vuorottelun taitoa ja toisen mielipiteiden huomioonottamista toimien täten pedagogisena tilanteena. Varhaiskasvattajien sensitiivisyys, kyky huomioida lasten aloitteet, heittäytymiskyky ja vuorovaikutteiset tilanteet lisäävät lapsen osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Keskittyessään havainnoimaan lapsen leikkiä, varhaiskasvattaja oppii leikkijästä enemmän. Leikin rikastuttamisen ja siihen osallistumisen varhaiskasvattajien toimesta todetaan vähentävän riita- ja vahingoittamistilanteita tuetusti leikkittäessä.

8 POHDINTA

Aiheena vapaa leikki on aina ajankohtainen, sillä leikki kuuluu lapsen jokapäiväiseen elämään. Aihe rajattiin käsittelemään vapaan leikin olemusta päiväkotiympäristössä ja varhaiskasvatuksen kontekstissa. Oma työni ohjasi minut valitsemaan kohderyhmäksi 0–3-vuotiaiden ikäryhmän, sillä tällä hetkellä työskentelen samankäisten lasten ryhmässä. On upeaa havainnoida leikin maailmaa myös työympäristössä.

Päädyn toteuttamaan aineiston hankinnan Webropol-kyselynä. Webropol-kysely on osoitettu eteläpohjalaisen kaupungin varhaiskasvatuksessa työskenteleville päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajille ja lastenhoitajille. Tutkimuksen kohdekaupungin nimeä ei sovitusti julkaista tässä opinnäytetyössä tilaajaorganisaation toiveesta. Webropol-kyselyn kysymykset ovat olleet avoimia. Vastaajien henkilöllisyydet pysyivät täysin anonyymeinä eivätkä ne tulleet tekijän tietoon. Koottu empiirinen aineisto luonnollisesti hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Empiirisen aineiston tuottajat ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja heidän ammattitaitonsa, vahva kiinnostus lasten osallisuuden ja vuorovaikutuksen tukemiseen sekä vapaan leikin merkitykseen lapsille kuului vahvasti vastausten sisällyksessä. Laatimani e-kyselyn vastauksien määrään olen tyytyväinen. Sain arvokasta empiiristä tietoa, jota olen voinut hyödyntää opinnäytetyössäni. E-kyselyyn vastasi 16 varhaiskasvatuksen ammattilaista, joista puolet työskentelee lastenhoitajina ja puolet varhaiskasvatuksen opettajina. Empiirisen aineiston kautta esiin nousseet asiat luovat uutta näkökulmaa vapaaseen leikkiin. Kyselyssä sosionomeja ei erikseen mainittu, sillä kaupungissa, josta empiirinen aineisto on e-kyselynä kerätty, ei päiväkodeissa työskennellä tällä hetkellä varhaiskasvatuksen sosionomin ammattinimikkeellä.

Leikin merkitys on tärkeä, sillä se on osa pedagogista oppimista. Leikin avulla lapsi oppii mm. vuorovaikutusta, vuorottelua ja sosiaalisia suhteita sekä toimimaan yksilönä ryhmässä. Opinnäytetyössä olisi voitu kysyä myös, miten kasvattajat kertovat vanhemmille lapsen hoitopäivän tapahtumista, esim. hoitopäivän leikeistä, joissa lapsi on ollut osallisena. Jatkotutkimusaiheita voisivat olla, miten sosionomina pidän yhteyttä päivähoitossa aloittaneiden 0–3-vuotiaiden lasten vanhempien kanssa ja millaiseksi koen yhteistyön heidän kanssaan. Kun verrataan vapaan ja tuetun leikin osuuksia, mielestäni voidaan todeta, että vapaan leikin osuus on huomattavasti korkeampi kuin tuetun leikin osuus. Tällä hetkellä tuetusta leikistä puhutaan paljon ja sitä toivotaan varhaiskasvatuksen arkeen vastausten perusteella nykyistä enemmän.

Sekä kirjallisuuden että tutkimukseen osallistuneiden varhaiskasvattajien empiirisen aineiston myötä olen oppinut paljon leikistä ja eri-ikäisistä lapsista leikkijöinä. Työn ja opinnäytetyön yhteensovittaminen on haastanut opinnäytetyön tekijän aikatauluja. Opinnäytetyön tekemiseen suunniteltu aika ei riittänyt sen valmistumiseen aikataulussa, vaan venyi pidemmäksi kuin oli suunniteltu. Olen vasta muutama vuoden työskennellyt varhaiskasvatuksessa, joten olen saanut uutta näkökulmaa ja paljon uutta tietoa aiheesta tämän opinnäytetyön kautta. Koen opinnäytetyön prosessin vahvistaneen varhaiskasvatuksen sosionomin ammatti-identiteettiäni. Varhaiskasvatuksen arjessa seuraan ilolla sitä harppausta, jonka pienet leikkijät ottavat kauden aikana; lapset kasvavat, oppivat uusia asioita ja leikit monipuolistuvat.

LÄHTEET

Aistear: The Early Childhood Curriculum Framework. Learning and developing through interactions. (n.d.). Noudettu 15.5.2024 osoitteesta https://www.curriculumonline.ie/getmedia/e50a42c4-24ab-4998-82a5-c897ed0974f1/Learning-through-Interactions_EN.pdf

Arene. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. (2020). (n.d.). Noudettu 10.11.2023 osoitteesta <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Helenius A. & Lummelahti L. (2013). Leikin käsikirja. PS-kustannus. Bookwell.

Hintikka M., Helenius A. & Vähänen L. (2004). Leikistä totta. Omaehtoisen leikin merkitys. Kustannusyhtiö Tammi.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. (2018). Tutki ja kirjoita. Tammi.

Hujala E. & Turja L. (toim.). (2020). Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus. Livonia Print.Ltd.

Janatuinen P. (2015). Lapsen omaehtoinen leikki - Lastentarhanopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien arvioimana. Erityispedagogiikan pro gradu – tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Noudettu 1.12.2023 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201506032178>

Jantunen T., Suutarla S. & Heino N. (2019). Leikin taikaa. Miksi leikki on niin tärkeää? Into Kustannus Oy. Dardedze holografija.

Juhila K. (2021, a). Kvalitatiivisen aineiston suosiminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteelli-

nen tietoarkisto. Noudettu 15.9.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/#Kvalitatiivisen-aineiston-suosiminen>

Juhila K. (2021, b). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Noudettu 15.9.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Juhila K. (2021, c). Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Noudettu 15.9.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

JHL. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto. (2022). Varhaiskasvatuksen ammattilaisen opas. Noudettu 10.5.2024 osoitteesta <https://www.jhl.fi/osallistu/1001-ammattia/kasvatus-ja-ohjausala/varhaiskasvatus/>

Järvinen K. & Mikkola P. (2015). Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.

Kananen J. (2015). Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kanninen K. & Sigfrids A. (2012). PS-kustannus. Bookwell Oy.

Kielitoimiston sanakirja. (2023). Hakusana: päiväkot. Noudettu 19.9.2023 osoitteesta <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/p%C3%A4iv%C3%A4koti>

Koivula M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen P. (2022). Valloittava varhaiskasvatus. Kustannusyhtiö Vastapaino.

Kuula-Luumi, A. (2018). Turvaa tutkittavan anonymiteetti! Vastuullinen tiede. Tutkimusetiikka ja vastuullinen tiede Suomessa. Noudettu 24.9.2023 osoitteesta <https://vastuullinentiede.fi/fi/jatkokaytto/turvaa-tutkittavan-anonymiteetti>

L 540/2018 Varhaiskasvatuslaki.6:25 §; 26 §; 2 §. Noudettu 15.12.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Lidm45843170424208>

L540/2018. Varhaiskasvatuslaki. 1:1 §; 2 §. Noudettu 15.12.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180040#idm45843168984160>

MLL. Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2024). Päiv. 14.2.2024. 1–2-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Haettu 20.5.2024 osoitteesta <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>

Nyman H. (2024). Leikki astuu ulos laatikosta -koulutus. Isokyrö. 19.2.2024.

OAJ. Opetusalan Ammattijärjestö. (2023). Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Noudettu 10.5.2024 osoitteesta <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2023) Varhaiskasvatus. Noudettu 4.6.2023 osoitteesta <https://okm.fi/varhaiskasvatus>

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Noudettu 15.5.2024 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Opetushallitus. (2024). Mitä on varhaiskasvatus? Noudettu 4.6.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetushallitus. (2024). Lasten osallisuus. Noudettu 10.5.2024 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>

Opetushallitus. (2024). Inklusio varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Noudettu 14.5.2024 osoitteesta [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/inkluisio-varhaiskasvatuksessa-ja-esiope-
tuksessa](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/inkluisio-varhaiskasvatuksessa-ja-esiope-
tuksessa)

Opetushallitus. (2022). Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Hansaprint Oy.

Ranta S. (2021). Kasvun juuret. Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia? Rakennusaineet: lapsen osallisuuden tukeminen. PS-kustannus. Otavan kirjapaino Oy.

Räsänen M. (2016). Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus vapaissa leikkitilanteissa päiväkotikontekstissa. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Noudettu 7.6.2023 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201608293895>

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. (2022). Sosionomit varhaiskasvatuksessa. Opas työnantajille ja työntekijöille. Punamusta. Helsinki. Noudettu 10.5.2024 osoitteesta <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/e3226696-9654-11ed-b7db-00155d64030a>

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Varhaiskasvatuksen sosionomi. (n.d.). Noudettu 10.5.2024 osoitteesta <https://www.talentia.fi/nainvaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/>

TEPA-termipankki. (2023). Vuorovaikutus. Noudettu 11.9.2023 osoitteesta <https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/vuorovaikutus>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (TENK). (2013). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käytäntö Suomessa. Noudettu 1.9.2023 osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. (2023). 2/2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Noudettu 1.9.2023 osoitteesta https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Unicef. Lapsen oikeudet. 31. artikla. Noudettu 4.6.2023 osoitteesta <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

Valli R. (toim.). (2018). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloitteleville tutkijoille. PS-kustannus. Otavan kirjapaino.

Valli R. (toim.). (2018). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Otavan kirjapaino.

Varhaiskasvatuksen perusteet. (2022). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Hansaprint Oy.

Vehkalahti R. & Urho T. (2013). Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Lasten Keskus. Premedia.

Wiman A. (2024). Hyvinvoiva lapsi oppii -koulutus. Kurikka. 4.5.2024.

LIITTEET

LIITE 1. E-kysely

MEILLÄ VAAN LEIKITÄÄN

Mikä on ammatillinen asemasi?

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja

Kuinka kauan olet toiminut työtehtävässasi?

- 1–5 vuotta
- Yli 5 vuotta

Kehitystason vaikutus lapsen vapaan leikin sisältöön

1. Miten 0–3-vuotiaiden vapaa/omaehtoinen leikki toteutuu hoitopäivän aikana?
2. Missä tilanteessa 0–3-vuotiaan vapaa leikki toteutuu hoitopäivän aikana?
3. Miten 0–3-vuotiaan lapsen kehitystaso näkyy vapaan leikin sisällössä?

Kasvattajan rooli vapaassa leikissä

4. Miten koet roolisi kasvattajana lasten leikkiessä vapaata eli omaehtoista leikkiä?
5. Miten kasvattajana puutut vapaaseen leikkiin?

Mitä muuta haluat aiheesta kertoa?

Lämmin kiitos arvokkaasta vastauksestasi!